

Szerelem első látásra – vagy első hallásra?

Charles Beare Budapesten

Ha létezik a hangszerészeti, hangszer-szakértői szakmában sztáregyéniség (sztárgázssival), akkor a londoni Charles Beare annak tekinthető. Nem véletlen tehát, hogy szinte szó szerint a csilláron is lógtak Budapesten, amikor előadást tartott a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Hangszerésképző Iskolájában. A szakértő a Magyar Hangszerész Szövetség, személy szerint Semmelweis Tibor kérésére és meghívására érkezett hazánkba, hogy az állami tulajdonban lévő vonós hangszerek most folyó felmérésében, felértékelésében segítsen.

Beare meggyőző személyisége, imponáló tárgyi és szaktudása mögött generációk tapasztalata áll, hiszen a céget, amelynek jelenleg ő főnöke, 1865-ben alapította John Beare és azóta folyamatosan családon belül, apáról fiúra száll nemcsak maga a vállalkozás, de a folyamatosan halmozódó szellemi és manuális ismeret is.

Alapos felkészültségre van szükség, hiszen világszerte egyre inkább az üzleti befektetés irányába mozdul a régi vonós hangszerek kereskedelme. Londonban például sorra szűnnek meg a hegedűkészítő cégek, egyre sűrűbben bukkannak fel viszont az aukciós házak. Szakértői kezekből veszik ki a hangszerek forgalmazását, érdekeiket a profit nagysága irányítja. 20-25% haszon mellett nem

is kívánnak részt venni a hangszerekkel kapcsolatos szolgáltatásokban. A végeredmény riasztó: míg a hatvanas években 130 Stradivari tulajdonos tartózkodott Angliában, ma ez

a szám mindössze negyvenre tehető.

Az aukciós-házaknak köszönhetően egyre magasabbak az árak is. Míg 1960-ban egy zenész éves átlagkeresete 1000£ körül volt és egy Pressenda vagy Rocca hangszer ára 750£ körül mozgott, addig 1999-ben az átlagkereset évi 3000, az érintett hangszerek ára 150-200 ezer £-ra tehető.

Létezik természetesen olyan alapítvány, amely az olasz mesterhangszerek megvételének finanszírozásával foglalkozik, egyre gyakrabban választanak azonban a legjobb zenekarok muzsikusai is kortárs készítésű instrumentumokat. Beare szerint ugyanis egyes új hangszereket készítő munkái a Roccával összehasonlítható minőségűek, az árkülönbségek azonban tízes szorzóval határozhatók meg. Azt pedig mindenki tudja, hogy egy jó minő-

ségű új vonós hangszer vásárlása jó befektetés és ha történetesen vissza akarja vásároltatni valaki, minimum a vételi árat kapja meg érte.

Az új hangszerkészítő generáció (Andrew Fairfax, Martin Bouette, akinek apja iskolaalapító volt és a vonókésszítő Tim Baker) olyan munkákkal látják el a piacot, amelyek a legmagasabb zenei igény megvalósítására alkalmasak.

A cégalapító John Beare még Elgar jó barátja volt. Két vállalkozásban folytatódott munkája, amelyből a Beare Goodwin & Co. profilja eleinte barokk hangszerek készítése volt. Az 1900-as évek elején John és Arthur Beare néven kiterjesztette tevékenységét a vonós hangszerek (a hegedűcsalád) minden egyes tagjára. John fiatalabb fia, Arthur ugyanis muzsikusképzésben részesült mielőtt átvette a cég vezetését: hegedűsnek tanult Lipszében. Tanulmányaival összefüggésben sokat kísérletezett hangszerek beállításával és kereskedőként jelentős elismerésre tett szert mint hangszer szakértő. Arthur fia, William Arthur Beare 1929-ben csatlakozott a cégvezetéshez és apja halála után, 1954-ben vette át az üzlet irányítását. Marc Laberte műhelyében tanult Mirecoortban. Ő maga is több, mint 30 hegedűt készített, restaurátorként is komoly eredményeket ért el. Az ő fogadott fia Charles Beare, aki 1937-ben született és 1961-ben lett tagja a cég vezetőségének.

A szakma alapjait Mittenwaldban sajátította el, majd New York-ba ment, hogy Rembert Wulitzernél és Fernando Sacconinál tanuljon. Ezek csodálatos évek voltak, hiszen a New York-i másfél év alatt például 120 Stradivari és mintegy 50 Guarneri hangszert fogott kézbe. Ami a legérdekesebbnek bizonyult, az az amerikai munkastílus és ebből következően az oktatás módszere. Mert mit mondanak Európában? „A tradíciókat

tisztelve elmondja a mester, hogyan tanította őt az ő mestere, hogy történtek a dolgok eddig a műhelyben és hogy ezután is mindennek így kell majd történnie.” És mit mondanak az Egyesült Államokban?

„Ez volt az a módszer, ahogy mi tanultuk, a feladat tehát az új, a jobb kitalálása.” Beare szerint a kettő között kell keresni a megoldást. Az új hangszerek készítésénél ugyanis ismerni kell a tradíciókat. Restaurálásnál fontos az újabb módszerek ismerete és a még újabbak kitalálása. Mindkét területen azonban az ízlésnek, a finom szakmai érzéknek van a legjelentősebb szerepe.

Megbízhatónak nevezhető ismeretanyagra a régi hangszerek, azok hitelességének, korának és értékének megbecsüléséhez két évtized sem túl sok. Ez is azt feltételezi, hogy az illetőnek jó vizuális emlékezőtehetsége legyen és azt használni is tudja. A felelősség óriási, hiszen minden kimondott vélemény mint szakvélemény és megváltoztathatatlan tény kerül be a közvéleménybe, azt elfogadják és még erre építenek bizonyos elméleteket. A tévedés joga pedig a hangszerszakértőt is megilleti!

Éppen ezért a Beare-hez hasonló szakember legnehezebb dolga a különböző versenyeken való zsűrizés. Már maga az alapkonceptió kialakítás is vitákkal teli: mely funkciókat milyen arányban érdemes pontozni. A mai gyakorlat szerint fele arányban az esztétikai (kézműves), fele arányban pedig az akusztikai megfelelés alapján rangsorolják a hangszereket.

Mindenki természetesen a saját szakmája rangjáért, pontbeli előnyeiért harcol. Előfordulnak élesebb küzdelmek is. 1976-ban Cremonában például három muzsikusként, egy zenetörténész és hat hegedűkészítő foglalt helyet a zsűriben. A zenetörténész azt javasolta, hogy zsűrizzék csak a hangot, mert még olyan készítő is, mint Gasparo de Saló, a munka minőségének tekintetében nem állná meg a he-

lyét. Alighogy lefordították ezeket a szavakat, Vatelot felállt a helyéről és hazautazott Párizsba.

Most már kialakították és jól fel tudják osztani a szakmai szempontokat. Tény azonban, hogy az akusztikai vizsgálat máig nem megoldott, hiszen a hangzásban 85%-a a teremnek van és csak 15% múlik magán a hangszeren. Olyan versenyeken, mint amilyen például Prágában van, ahol csak a teremben, parván mögött húzzák meg a hangszert, szerencse dolga a győzelem. Manchesterben, ahol csellókészítők versenyeztetik hangszereiket, két zenész ember ül a zsűriben és egymásnak húzzák meg a hangszert. Itt már két szempont számít: a saját „játékos” és saját „hallgató” benyomása.

Az akusztikai és az esztétikai benyomásokat értékelő zsűri aztán leül, hogy megbeszélje a tapasztaltakat. Ki kell választani azokat a hangszereket, amelyek úgy vannak megépítve, hogy **egyszer majd** jó teljesítményt nyújthatnak. Ezeket elviszik egy koncertterembe és három másik szakértő előtt megszólaltatják.

A legunalmasabb, legfájdalmasabb az asztalokra kitett, hasonló stílusú hangszerekből válogatni... A hétfőn reggel látott első hangszert aztán elég nehéz összehasonlítani a kedd délután kitett 225.-kel. Ezek nem jó versenyek, hiszen a hangszer alapvető jellemzője az akusztikai tulajdonsága. Az egyik manchesteri versenyen például a győztes hangszer egyáltalán nem felelt meg az akusztikai követelményeknek, de az egyéb szempontok alapján kapott pontszámaival verhetetlennek bizonyult.

A legjobb, ha a hangszer **karaktere** kap magas pontszámokat, mert az sokoldalú megfelelést takar. A karakter olyan tulajdonság, esztétikai értékek olyan konglomerátuma, amit egyébként tehetőségnek hívnak. Van, akinek ezt el kell sajátítani. Ennek módja a hangszerek vizsgálata, kollégákkal való véleménycsere, olasz hangszerek tanulmányozása. Nem egyedül a kópiázás a járható út; el kell képzelni, hogyan dolgozhattunk volna együtt e hangszerek készítőivel.

1.) A Stradivari hangszerek vizsgálatakor például kiderül, hogy minden évben változások regisztrálhatók. A fejlődés egy irányba tart, a hangszerek készítésének dátuma pontosan behatárolható. 83 éves korában például új formájú csellót készített a mester, ami nem volt olyan jó, mint az előző, de nem adta fel a jobbért folytatott küzdelmet.

Ma más a hozzáállás. Ha valamit sikerül jól eladni, megpróbálják annyiszor reprodukálni, ahányszor csak lehet és a dolog bizony unalmassá válik.

2.) Guarneri is megkérdezte magától: hogyan lehetne jobban csinálni? Megpróbálta ötvözni a bresciai és a cremonai módszereket, ezért ma sokan az ő munkáit szeretik jobban.

3.) Charles Beare szerint a Stradivari és Guarneri féle csoda ma igenis megismételhető, a kezünkben van a lehetőség.

A versenyeken meg lehet ismerni azokat a hangszereket, amelyek készítése során az illető minden lépést átgondolt. Minden ilyen munka komoly előkészületeket igényel. Ha minden sikerül, akkor igazazá válik, hogy „a hangot az ember a szemével látja”.

Az első vizuális benyomás ugyanis a muzsikuskoknál is nagyon fontos. Nem látják a részleteket, nem tudják, mitől szeretik, de érzékelik az esztétikai harmóniát.

Toth Anna

